

Jan Lutyński

Centre d'Etudes Sociologiques

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 12, 328-330

1958

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w rodzinie. Ponadto jeden referat poświęcony był zagadnieniom metodologicznym, jedno zaś zebranie miało za przedmiot dyskusję nad stosunkiem socjologii do polityki społecznej.

W niektórych wypadkach grupy zorganizowane w czasie Seminarium stały się podstawą do organizacji zespołowych badań interkulturalnych. Przewodniczącym zebrania był P. Chombart de Lauwe, który jest również redaktorem tomów prac Seminarium z roku 1956 i 1957 przygotowywanych do druku. Dwa poprzednie tomy za lata 1954 i 1955 ukazały się pod redakcją prof. N. Andersona.

Antonina Kłoskowska

CENTRE D'ETUDES SOCIOLOGIQUES

Rozwój każdej dziedziny wiedzy we współczesnej epoce wymaga nie tylko istnienia wyspecjalizowanych grup badawczych, z których każda pracuje nad jakimś problemem. Wymaga również koordynacji wysiłków tych grup, a nawet, w większym lub mniejszym zakresie, wspólnego kierownictwa i planowania. Ośrodki koordynujące, kierownicze i planujące powstają zwłaszcza w tych krajach, w których zasadniczą rolę w finansowaniu nauki spełnia państwo, w których rozwój danej dziedziny wiedzy, ważny nie tylko z punktu widzenia samej nauki, lecz i ze względów ogólnospołecznych, nie znajduje dostatecznych dla siebie bodźców w tradycyjnym systemie organizacji i finansowania badań.

Uwagi te odnoszą się nie tylko do krajów socjalistycznych. Ośrodki koordynujące, a nawet kierownicze i planujące badania w zakresie jednej lub wielu dziedzin wiedzy powstają również w krajach, w których gospodarce i życiu społecznym dominuje nadal, mimo daleko nieraz posuniętych reform, prywatna inicjatywa i przedsiębiorczość. Do krajów tych należy Francja. Niezależnie od zakładów i instytutów uniwersyteckich i prywatnych we Francji istnieje wiele centralnych specjalistycznych instytutów naukowych finansowanych wyłącznie lub częściowo przez państwo. Obok nich po wojnie powstał, również finansowany przez państwo, Narodowy Ośrodek Badań Naukowych (Centre National de la Recherche Scientifique), który organizuje, inspirowa i finansuje badania, zwłaszcza teoretyczne, we wszystkich niemal dziedzinach nauki.

Do dziedzin tych należy również socjologia, którą w ramach CNRS reprezentuje Ośrodek Badań Socjologicznych (Centre d'Etudes Sociologiques — Paris VII, 54 rue des Varennes) założony w 1946 r. Obok wyżej wymienionych przyczyn o utworzeniu tego Ośrodka zadecydowała jeszcze jedna okoliczność. Na uniwersytetach francuskich nie ma osobnego licencjatu (magisterium) z socjologii, egzamin z etyki i socjologii jest jednym z egzaminów w zakresie licencjatu z filozofii. Ten system, nawiązujący do tradycji socjologii Durkheima, nie jest niewątpliwie dobrym systemem kształcenia kadr socjologów, zwłaszcza socjologów prowadzących badania społeczne. W tych warunkach Ośrodek Badań Socjologicznych pełni także funkcje ośrodka kształcenia socjologów spośród osób posiadających wykształcenie uniwersyteckie w zakresie filozofii, psychologii, geografii społecznej, etnologii itp¹.

Struktura Ośrodka Badań Socjologicznych jest następująca: władzę naczelną stanowi Komitet Dyrektorów (Comité Directeur) złożony z najwybitniejszych socjologów francuskich i uczonych z pokrewnych dziedzin. Dyrektorem naczelnym tego Komitetu jest obecnie (1956 r.) J. Stoetzel. Kierownikami poszczególnych działów pracy są

¹ Por. E. Morin, *L'enseignement de la sociologie, de la psychologie sociale et de l'anthropologie sociale*, rozz. IV: *L'enseignement des sciences sociales en France*, Paryż 1953.

twz. dyrektorzy badań (Directeurs des Recherches). Aby zostać pracownikiem Ośrodka, należy przedstawić jakiemuś kierownikowi temat i plan pracy badawczej, które ulegają następnie zatwierdzeniu przez Komitet Dyrektorów. Istnieje tendencja, aby umożliwić rozpoczęcie pracy w Ośrodku przed przedłożeniem dokładnego planu pracy. Pracownicy awansują w miarę postępów prac. U młodszych są one zwykle jednocześnie pracami doktorskimi, po których ukończeniu pracownik dostaje tytuł Maître des Recherches i usamodzielnia się. Jeśli wymaga tego rodzaj pracy, pracownik Ośrodka otrzymuje dodatkowe fundusze na zdobycie materiałów oraz na opłacenie tzw. pomocnika (aide). Pomocnikami często są studenci, którzy chcą po ukończeniu studiów pracować w Ośrodku. Pracownik периодически kontaktuje się z kierownikiem, uczestniczy także w zebraniach naukowych. Pracownicy nie są obowiązani do przebywania w Ośrodku przez określoną, większą ilość godzin. Okres przygotowywania prac doktorskich trwa dość długo, wynosi on nieraz 6—7 lat. Nie ma na ogół tendencji do skracania tego okresu, jeśli pracownik wykazuje się należyłą pracą. Ilość pracowników Ośrodka wynosiła w końcu 1956 r. 40 osób.

Tematyka prac wykonywanych z ramienia Ośrodka jest różnorodna. Można wyodrębnić kilka zasadniczych dziedzin badań, z których każda kieruje jeden lub kilku profesorów, specjalistów z danego zakresu. Liczną grupę prac stanowią studia z dziedziny psychologii społecznej. Przykładowo można wymienić następujące tematy badań z tej dziedziny: „Przemiany struktury osobowości kobiecej”; „Opozycja, porozumiewanie się i percepcja w grupach zamkniętych”; „Mechanizm odchylenia od normy i marginesowość” itp. Bodaj jeszcze liczniejsze są studia z zakresu socjologii pracy i przemysłu, którymi kieruje przeważnie prof. G. Friedmann, obecny prezes Międzynarodowego Towarzystwa Socjologicznego. Oto niektóre tematy tych studiów: „Rodzina robotnicza we Francji w ostatnim pięćdziesięcioleciu”; „Absencja w pracy kobiet”; „Socjologia pracy”; „Społeczne czynniki wydajności pracy w transporcie lotniczym”; „Badanie postaw robotników przemysłowych wobec pracy i społeczeństwa”. Odrębną grupę stanowią studia z zakresu socjologii religii (prof. G. Le Bras), społeczności lokalnych miejskich (P. Chombart de Lauwe), socjologii wsi, socjologii sztuki i innych dziedzin. Tematyka prac jest z reguły wąska i konkretna.

System pracy poszczególnych pracowników jest różny. Większość z nich pracuje indywidualnie przy współudziale mniejszej lub większej ilości pomocników (aide). W tym ostatnim wypadku praca nabiera charakteru zespołowej, ponieważ pomocnicy nie zawsze spełniają funkcje czysto wykonawcze. Istnieją także grupy pracowników Ośrodka ściślej współpracujących ze sobą, częściej odbywających zebrania itp. Różnorodność w tym zakresie jest znaczna. W większości wypadków podstawowym narzędziem pracy badawczej jest obszerny kwestionariusz, przy którego pomocy zbiera się informacje, przeprowadza się wywiady. Uwidaczniają się w tym m. in. wpływy socjologii amerykańskiej. Zwraca uwagę szerokie rozpowszechnienie metod i technik statystycznych i wykorzystanie maszyn statystycznych w obliczeniach. Przygotowanie i wypróbowanie obszerniejszego kwestionariusza, przeprowadzenie badań przy jego pomocy oraz opracowanie ich wyników zajmuje nieraz 5—6 lat pracy.

Ośrodek Badań Socjologicznych nie ogranicza się tylko do prac badawczych. Organizuje także co dwa lata seminaria socjologiczne, poświęcone określonym problemom, np. problemowi wsi i miasta, rodziny itp.² Prowadzi także — z ramienia CNRS —

² Por. J. Lutyński, *Z Ośrodka Badań Socjologicznych Centre National de la Recherche Scientifique*, „Nauka Polska”, z. 1, 1956.; A. Zajączkowski, *Zagadnienie rodziny w społeczeństwie współczesnym*, tamże.

działalność wydawniczą. Kilka prac wykonanych w Ośrodku zostało już wydanych³. Obok pozycji książkowych pod auspicjami Ośrodka ukazują się także wydawnictwa periodyczne. M. in. ostatnio zespół socjologów religii zapoczątkował wydawanie periodyku pt. „Archives de Sociologie des Religions”⁴.

Ośrodek Badań Socjologicznych przy CNRS nie stanowi bynajmniej jedynej instytucji prowadzącej we Francji socjologiczne badania. Pozycja Ośrodka jest jednak wśród tych instytucji szczególna. Skupia on stosunkowo dużą ilość młodych socjologów, którzy intensywnie kształcą się i którzy pozostają ze sobą w stałym kontakcie. Rola tych młodych uczonych będzie niewątpliwie stale wzrastać. Od nich głównie zależy przyszłość socjologii francuskiej, oni nadadzą jej kształt i charakter.

Jan Lutyński

INSTITUT FRANÇAIS D'OPINION PUBLIQUE. METODY I ORGANIZACJA PRACY

Francuski Instytut Opinii Publicznej, IFOP, założony został w Paryżu przez prof. Jeana Stoetzela w 1938 roku. Wojna przerwała początki normalnej działalności IFOP-u sprowadzając ją do form nielegalnych. Okres wojny kierownictwo i pracownicy Instytutu wykorzystali głównie na opracowanie i przygotowanie metod i organizacji przyszłej pracy. Nazajutrz po oswobodzeniu Paryża, 27 sierpnia 1944 roku, mimo zrozumiałych trudności technicznych, komunikacyjnych itp. wznowiając oficjalną działalność Instytut przeprowadził na terenie Paryża pierwsze po okupacyjnej przerwie badania opinii publicznej. Wyniki tych pierwszych badań zostały ogłoszone w prasie w niespełna dwa tygodnie. Własne wydawnictwo IFOP-u, informujące o wynikach przeprowadzonych badań, ukazało się w październiku tegoż roku.

Francuski Instytut Opinii Publicznej, będący niezależną instytucją prywatną, stanowi we Francji jedyną placówkę prowadzącą systematycznie sondaż opinii publicznej w najrozmaitszych dziedzinach i zakresie. Źródła utrzymania IFOP-u stanowią prenumerata „Sondages” — miesięcznika wydawanego przez Instytut, zawierającego opracowane rezultaty przeprowadzonych badań i informacje o opinii publicznej spoza Francji, „honoraria” za prawo publikowania i wykorzystywania wyników sondaży, wreszcie honoraria od klientów zlecających Instytutowi przeprowadzenie badań opinii publicznej we wskazanym przez siebie zakresie. Wśród tych klientów prasa wszelkiego rodzaju i różnych odcieni politycznych i społecznych zajmuje poczesne miejsce. Do stałych klientów należą także rząd i poszczególne jego resorty, ugrupowania i partie polityczne, organizacje i instytucje społeczne, kulturalne, gospodarcze itp.

IFOP przeprowadza corocznie kilkadziesiąt sondaży opinii na temat najrozmaitszych zagadnień i w różnym zakresie. Wśród nich występują zagadnienia powtarzające się co pewien czas, jak np. sondaż opinii co do najważniejszych wydarzeń politycznych czy oceny i opinii o odbywających się wyborach do Zgromadzenia Narodowego czy władz terenowych, jak również problemy badane jednorazowo, jak np. katolicyzm, alkoholizm itp.

IFOP składa się z dwóch różnych nierozłącznie związanych ze sobą członów. Jeden z nich to zespół dwudziestu kilku pracowników placówki centralnej mieszczącej się w Paryżu. W skład tego zespołu wchodzi specjalisci z zakresu socjologii, statystyki, psy-

³ Obok tego pracownicy Ośrodka publikują swoje prace w innych wydawnictwach.

⁴ Omówienie I numeru tego periodyku pióra S. Nowakowskiego — patrz „Kultura i Społeczeństwo”, 1957, nr 1.